

PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS TVĒRUMS ESF+ PROJEKTĀ “KULTŪRAS NORISES KĀ PILSONISKO LĪDZDALĪBU VEICINOŠS INSTRUMENTS”

Bērnu un jauniešu pilsoniskā līdzdalība demokrātisko vērtību stiprināšanai un aktīvas pilsoniskās poāzīcijas attīstībai

Latvijas izglītības, jaunatnes un kultūrpolitikas dokumentos pilsoniskā līdzdalība tiek skatīta nevis tikai kā formāla politiska aktivitāte, bet kā **vērtībās balstīta, mērķtiecīga un aktīva dzīves pozīcija**. Līdz ar to Latvijas vispārējās izglītības standartos pilsoniskā līdzdalība ir noteikta kā viena no sešām **caurviju prasmēm**, kas skolēnos veidojas pakāpeniski – no ģimenes, skolas un vietējās kopienas konteksta līdz sabiedrības procesu izpratnei un patstāvīgai rīcībspējai un iesaistei pārmaiņu īstenošanā, izprotot indivīda, sabiedrības un vides savstarpējo mijiedarbību lokālā un globālā mērogā. Šī pieeja saskan ar UNESCO un Eiropas Padomes skatījumu, kur pilsoniskā līdzdalība tiek izprasta kā **holistisks personības attīstības process**, kas ietver zināšanas, prasmes, attieksmes, vērtības un rīcību (t.s., KSAV jeb *knowledge–skills–attitudes–values*).

Lai projekta ietvaros jēgpilni veicinātu skolēnu pilsoniskās līdzdalības attīstību un kopumā nodrošinātu projekta tematisko satvaru, projekta komanda, balstoties normatīvajā, teorētiskajā un praktiskajā kontekstā, fiksējusi pilsoniskās līdzdalības jēdziena tvērumu, kuru izmantot projektā. Nodrošinot strukturētu pieeju, projektā pilsoniskā līdzdalība tiek atvērta sešās savstarpēji saistītās dimensijās, kuras visas pavada noteiktas attīstāmas personības kvalitātes, kas ir neatņemams ierosinātais rīcībspējai.

POLITISKĀ LĪDZDALĪBA

Politiskā līdzdalība ir tieša vai netieša iesaiste sabiedrības pārvaldības un lēmumu pieņemšanas procesos, kas veicina demokrātiju, tiesiskumu un valstsgribu. Mērķis ir izprast demokrātijas procesus, paust un pamatot savu viedokli, kā arī piedalīties (un gribēt piedalīties) lēmumu pieņemšanā.

Piemēri:

- Dalība vēlēšanās, sabiedriskajās apspriedēs, pašvaldību sēdēs un pilsoņu iniciatīvās (piem., “ManaBalss.lv”);
- Diskusijas par likumdošanu, kultūras, mediju un izglītības politiku;
- Jauniešu domes skolās un pašvaldībās un citas pašorganizēšanās formas;
- Protesti un mākslas akcijas, kas pauž pilsonisku nostāju (zibakcijas, murāļi, grafiti).

SOCIĀLĀ LĪDZDALĪBA

Sociālā līdzdalība ir darbība sabiedrības labā, kas veicina solidaritāti, sociālo iekļaušanu, savstarpēju palīdzību un sadarbību un dažādu kopienu stiprināšanu.

Piemēri:

- Brīvprātīgais darbs labdarības un palīdzības organizācijās;
- Palīdzība krīzes situācijās (plūdi, drošības apdraudējumi);
- Iniciatīvas, kas veicina iekļaujošu sabiedrību un vērsas pret diskrimināciju, vardarbību un nevienlīdzību;
- Mākslas un kultūras notikumi par cilvēktiesību un sociālās vienlīdzības tēmām.

KULTŪRAS UN IZGLĪTĪBAS LĪDZDALĪBA

Kultūras un izglītības līdzdalība ietver aktīvu iesaisti kultūras un mūžizglītības procesos, kas veicina radošumu, piederības sajūtu, apziņu par īstermiņa un ilgtermiņa pašizaugsmes nepieciešamību un pašvadītu mācīšanos. Kultūra tiek atzīta par pilsoniskās līdzdalības un personīgās, kā arī kolektīvās identitātes veidošanas telpu.

Piemēri:

- Mākslas pašizpausme (interese izglītība, amatiermāksla vai profesionālās ievirzes māksla) skolā, profesionālās ievirzes skolās vai kultūras centros;
- Mākslas iniciatīvas, kas apvieno dažādas sabiedrības grupas (piem., kopienu teātris);
- Iesaistīšanās nemateriālā un materiālā kultūras mantojuma saglabāšanā (darbs muzejos, vēsturisku vietu uzturēšana);
- Kopienas, reģionālu vai valsts vēsturisku notikumu atcere (piemiņas pasākumi, vēsturisku notikumu rekonstrukcijas).

DIGITĀLĀ UN MEDIJU LĪDZDALĪBA

Digitālā līdzdalība ir pilsoniska rīcība virtuālajā vidē, kas ietver informācijas kritisku izvērtēšanu, atbildīgu digitālā satura veidošanu un sabiedrības interešu aizstāvēšanu. Medijpratība, kritiskā domāšana un atbildīga rīcība digitālajā vidē, izprotot virtuālās un reālās vides mijiedarbību, ir būtiskas mūsdienīga pilsoņa kompetences.

Piemēri:

- Digitālais aktīvisms un sabiedrības interešu aizstāvēšana sociālajos medijos;
- Medijpratības veicināšana, dezinformācijas atpazīšana;
- Digitāli kultūras, mākslas un izglītības projekti, kas rosina pilsonisko aktivitāti.

VIDES UN EKOLOĢISKĀ LĪDZDALĪBA

Vides līdzdalība ir atbildīga rīcība dabas, dzīves vides un ilgtspējīga dzīvesveida veidošanā, uzsverot ne tikai katra cilvēka individuālo, bet arī sabiedrības kopīgo atbildību par daudzveidīgas vides saglabāšanu.

Piemēri:

- Talkas, dabas aizsardzības un klimata iniciatīvas;
- Dalība pilsētplānošanas procesos;
- Mākslas projekti un izstādes par vides jautājumiem (ekomāksla);
- “Zaļie” kultūras pasākumi, kopienu dārzi, EkoSkolas, zero waste iniciatīvas.

EKONOMISKĀ UN KOPIENAS LĪDZDALĪBA

Ekonomiskā un kopienas līdzdalība ietver atbildīgu patēriņu, vietējās ekonomikas stiprināšanu un kopienu ekonomiskās kapacitātes attīstīšanu. Dimensija atklājas caur finanšu prātību, ilgtspējīgu ekonomisko domāšanu un praksi.

Piemēri:

- Vietējo ražotāju, amatnieku un radošo industriju organizāciju atbalsts;
- Kooperatīvu, sociālo uzņēmumu un kopienu uzņēmējdarbības projektu veidošana;
- Ekonomiskās iniciatīvas konkrētās vietās attīstībai.

LĪDZDALĪGAS PERSONĪBAS KVALITĀTES

Visas pilsoniskās līdzdalības dimensijas vieno līdzdalīgas personības attīstība – spēja apzināti, atbildīgi un, balstoties personīgajās vērtībās un cienot citu vērtības, iesaistīties sabiedrības dzīvē. Tā ietver empātiju, toleranci, iecietību, atbildību, drosmi, pašpaļāvību, kritisko domāšanu, konfliktu risināšanas mākslu un cilvēktiesību apziņu, u.c.

Dimensija	Atslēgas vārdi*	Līdzdalīgas personības kvalitātes*
Politiskā līdzdalība	brīvība, vienlīdzība, cilvēktiesības, demokrātija, taisnīgums, patriotiskums, nacionālā apziņa, atklātība, likuma vara, iestāšanās par tiesībām	Iekšējais līdzsvars, empātija, tolerance, draudzība, drosmē, kritiska un stratēģiska domāšana, cilvēktiesību apziņa, atbildība, pašrefleksija, cieņa, uzticamība, iniciatīva, patstāvība, godīgums, sociālās lomas, atklātība, aizrautīgums, neatlaidība, spēja vadīt un spēja sekot, adaptācija,
Sociālā līdzdalība	solidaritāte, iekļaušana, līdzcilvēki, savstarpējā palīdzība, kopienas stiprināšana, sociālā atbildība, līdztiesība, sadarbība	
Kultūras un izglītības līdzdalība	individuālā/kolektīvā identitāte, piederība, radošums, kultūras un mākslas vērtības (tostarp kultūras kanons), dialoga prasmes, kultūras mantojums un tradīcijas, zinātkāre	
Digitālā un mediju līdzdalība	digitālā prātība, medijprātība/informācijas izvērtēšana, sabiedrības interešu aizstāvēšana, dilemmas virtuālajā vidē, digitālā satura veidošana, drošība internetā	
Vides un ekoloģiskā līdzdalība	ilgtspēja, dabas saglabāšana, resursu saudzēšana, kopienas apziņa, nākotnes paaudžu atbildība, vides aktīvisms, zaļā domāšana, bioloģiskā daudzveidība	

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

2027
Nacionālais
attīstības plāns

Kultūras ministrija

Latvijas Nacionālais
kultūras centrs

LATVIJAS
SKOLAS SOMĀ

Ekonomiskā un kopienas līdzdalība	sociālais taisnīgums, finanšu prātība, ilgtspējīgs patēriņš, vietējās ekonomikas atbalsts, uzņēmējspējas, kopienas attīstība, ieguldījums, kopīgi resursi, kolektīva rīcība	gatavība eksperimentēt un riskēt.

*Uzskaitījums ir indikatīvs un nav galīgs.

Avoti:

- 1) UNESCO. Education for Sustainable Development for 2030 programme: <https://www.unesco.org/en/sustainable-development/education>;
- 2) Council of Europe. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education: <https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>;
- 3) Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture: <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>;
- 4) Ministru kabineta 2018.gada 27.novembra noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem": <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>;
- 5) Ministru kabineta 2019.gada 3.septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem": <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>;
- 6) Valsts izglītības satura centra projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā (Skola 2030)" caurviju prasmes: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
- 7) Kultūras ministrijas izdotās Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2022.-2027.gadam "Kultūrvalsts": <https://www.km.gov.lv/lv/media/22336/download?attachment>.